

Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς: Ο τέταρτος Ιεράρχης και ο τέταρτος Θεολόγος

/ [Γνώμες](#)

Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

Ὁ καθορισμός τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τὴν Β΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ὡς συνέχεια τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, δείχνει τὴν μεγάλη ἀξία του καὶ σὲ αὐτό θά ἀναφερθῇ τό κείμενο αὐτό.

Είναι γνωστή ή έορτή τών τριών Ίεραρχών, του Μεγάλου Βασιλείου, του άγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και του άγίου Ίωάννου του Χρυσοστόμου. Επίσης, είναι γνωστόν από την έκκλησιαστική παράδοση ότι τρεις άγιοι έχουν τον τίτλο του Θεολόγου: ο άγιος Ίωάννης ο Θεολόγος, ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο άγιος Συμεών ο νέος Θεολόγος. Τόσο στους τρεις Ίεράρχες όσο και στους τρεις θεολόγους συγκαταλέγεται από την συνείδηση της Έκκλησίας και τέταρτος, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμής, ο όποιος σέ κείμενα χαρακτηρίζεται θεολόγος. Τό ότι μπορούμε νά μιλούμε για τέσσερεις Ίεράρχες και για τέσσερεις θεολόγους φανερώνει την μεγάλη άξία του άγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

1. Ο άγιος Γρηγόριος και ή Άποκαλυπτική παράδοση της Έκκλησίας

Ύπῆρξαν δύο διαφορετικές τοποθετήσεις έναντι του άγίου Γρηγορίου του Παλαμά. Η μία, ότι είναι ένας συντηρητικός θεολόγος, ο όποιος στηρίζεται σέ παλαιές έρμηνείες της πνευματικής ζωής, υποστηρίζοντας τους άγραμμάτους ήσυχαστές πατέρες, και ή άλλη, ότι είναι ένας θεολόγος πού εισήγαγε καινούρια δόγματα και νέες αντίλήψεις στην Έκκλησία.

Η αλήθεια, όμως, είναι ότι ο άγιος Γρηγόριος είναι ο κατ' έξοχήν παραδοσιακός θεολόγος, φορέας της όρθοδόξου παραδόσεως. Άλλο είναι ή συντήρηση και άλλο ή παράδοση. Η πρώτη συντηρεί μερικά σχήματα του παρελθόντος, ενώ ή δεύτερη παρουσιάζει την Άποκάλυψη μέσα από τά σχήματα του παρόντος. Γι' αυτό ή Παράδοση είναι δυναμική. Αυτό τό βλέπουμε καθαρά σέ όλο τό έργο του άγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

Ο Γρηγόριος Άκίνδυνος χαρακτηρίζει τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά «καινόν θεολόγον», την δέ διδασκαλία του «νέαν θεολογίαν». Ο Ίωάννης Κυπαρισσιώτης, πολέμιος του άγίου Γρηγορίου, τον θεωρεί «άλλόκοτον περί την θρησκείαν» και «άπερίσκεπτον». Αντίθετα μέ αυτούς, ο άγιος Γρηγόριος θεωρεί ότι δέν συνθέτει νέα διδασκαλία, αλλά ακολουθεί πιστώς την πατερική παράδοση και «διά τών πατερικών φωνών ύπερυψοί τον τών Πατέρων Θεόν».

Ο άγιος Φιλόθεος Κόκκινος λέγει ότι οι Ζηλωτές της Θεσσαλονίκης δέν τον δέχθηκαν ως Μητροπολίτη, ισχυριζόμενοι ότι ο άγιος καινοτόμησε για τά θεία δόγματα. «Προσῆν δέ τισι και ή θρυληθεΐσα παρά τών δυσσεβών καινοτομία τών θείων δογμάτων και ή πονηρά περί αυτής ύποψία».

Όμως, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμής δέν εισάγει νέα θεολογία, αλλά έρμηνεύει και αναλύει διεξοδικά την πατερική παράδοση και θεολογία της Έκκλησίας μέσα από την δική του έμπειρία. Ο άγιος δέν άρκεΐται μόνον στην παράθεση πατερικών

χωρίων, όπως έκαναν οί αντίπαλοί του, αλλά τά έρμηνεύει μέσα στά αϋθεντικά όρθόδοξα πλαίσια καί μέ τίς άπαραίτητες όρθόδοξες προϋποθέσεις. Γι' αυτό καί είναι μέγας Πατήρ καί διδάσκαλος τής Έκκλησίας.

Αυτό σημαίνει ότι όσοι έφθασαν στόν φωτισμό τοϋ νοϋ καί τήν θέα τής δόξης τοϋ Θεοϋ στήν ανθρώπινη φύση τοϋ Λόγου, έχουν τήν ίδια θεολογία. Είναι αδύνατον νά φθάση κανείς στήν θέωση καί νά έχη διαφορετική διδασκαλία γιά τόν Χριστό. Ο Άρειος, έπειδή έφθασε στό σημείο νά υποστηρίξη τό κτιστό τοϋ Λόγου, φανερώνει ότι δέν βρισκόταν μέσα στά έκκλησιαστικά καί πατερικά πλαίσια.

Οί θεούμενοι έχουν τήν ίδια έμπειρία, γνωρίζουν ότι ο Λόγος είναι «Φώς έκ Φωτός, Θεός αληθινός έκ Θεοϋ αληθινοϋ», αλλά μπορεί νά διαφέρουν στήν όρολογία πρό τής συγκλήσεως τών Οίκουμενικών Συνόδων. Όταν όμως οί θεούμενοι συναντώνται σέ Οίκουμενική Σύνοδο, τότε, έχοντας τήν ίδια έμπειρία, ταυτίζονται καί στήν όρολογία, δηλαδή τότε «εύκολα συμφωνοϋν γιά τήν όμοιομορφία τής δογματικής διατυπώσεως τής ταυτόσημης έμπειρίας των».

Οί άγιοι, όταν μετέχουν τής Πεντηκοστής καί δέχονται τήν Αποκάλυψη τοϋ Θεοϋ, βιώνουν τά άκτιστα ρήματα καί νοήματα, τά όποία στήν συνέχεια πρέπει νά μεταφέρουν μέ κτιστά ρήματα καί νοήματα. Η Πεντηκοστή δέν βελτιώνεται ούτε ως αποκάλυψη ούτε ως κατανόηση. Δέν έχουμε, δηλαδή, μέ τήν πάροδο τοϋ χρόνου καλύτερη κατανόηση τής Αποκαλύψεως, ούτε χορηγείται κατά διάφορα χρονικά διαστήματα στήν Έκκλησία, άφοϋ δόθηκε «έφ' άπαξ τοίς άγίοις». Μέ τούς όρους όμως οί άγιοι Πατέρες κατοχυρώνουν τήν ζωντανή παράδοση, ή όποία υπερβαίνει τά νοήματα καί ρήματα, μέ τήν γλώσσα τής έποχής τους. Καί αυτό τό κάνουν όταν μία αίρεση όδηγή τούς πιστούς μακριά από τήν έμπειρία τής Αποκαλύψεως, πού συνιστά πνευματικό θάνατο. (π. Ιωάννης Ρωμανίδης)

Έτσι, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, φορέας αϋτής τής ίδιας Αποκαλύψεως, συγγενής κατά πνεϋμα τών Πατέρων τής Έκκλησίας, τών τριών Ιεραρχών καί τών τριών θεολόγων, ανέλυσε καί παρουσίασε τήν ίδια θεολογία τών άγίων Πατέρων, αντικρούοντας τήν αίρεση τών αντιησυχαστών, οί όποιοι στηρίζονταν στήν φιλοσοφία καί τόν στοχασμό.

Επί πλέον ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς όχι μόνον ανέλυσε περισσότερο τήν πατερική διδασκαλία, αλλά παρουσίασε καί τίς θεολογικές προϋποθέσεις τής όρθόδοξης θεολογίας καί τής θεολογίας τών Οίκουμενικών Συνόδων, τίς όποιες, βεβαίως, συναντοϋμε σέ όλη τήν πατερική παράδοση. Η βασική προϋπόθεση τοϋ όρθοδόξως θεολογεΐν είναι ο ήσυχασμός.

Επομένως, ή θεολογία τοϋ άγίου Γρηγορίου τοϋ Παλαμά δέν μπορεί νά

χαρακτηρισθῇ παλαμική θεολογία, ἀκριβῶς γιατί εἶναι θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Συνήθως, ἡ διδασκαλία κάποιου αἵρετικοῦ λαμβάνει τό ὄνομά του, ἀκριβῶς γιατί διαφοροποιεῖται ἀπό τήν διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτόν τόν λόγο δέν μποροῦμε νά μιλοῦμε γιά θεολογία τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων ἢ γιά τήν ἀλεξανδρινή θεολογία σάν νά πρόκειται γιά μιᾶ διαφορετική θεολογία τῆς Ἐκκλησίας.

Φυσικά, εἶναι δυνατό καί ἐπιτρεπτό, ὡς ἓνα βαθμό, νά μιλοῦμε γιά Καππαδόκες Πατέρες, ὅταν ἐννοοῦμε τόν τόπο τῆς κοινῆς καταγωγῆς καί ὅταν ἀκόμη θέλουμε νά δείξουμε τήν προσφορά τους στήν διαμόρφωση τῶν ὅρων, ὅχι ὅμως ὅτι δημιούργησαν μιᾶ δική τους θεολογία.

2. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καί οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες

Ἡ θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ εἶναι ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, ἐφ' ὅσον οἱ τρεῖς Ἱεράρχες, ὡς φορεῖς τῆς Παραδόσεως, ἔχουν κοινή ζωή καί διδασκαλία μέ τόν ἅγιο Γρηγόριο, καί αὐτόν φορέα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως.

Αὐτό τό βλέπουμε καλά, ὅταν μελετήσουμε τά κείμενα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Παραθέτει συνεχῶς ἀποσπάσματα ἀπό τά ἔργα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καί ἄλλων Πατέρων, ἐρμηνεύοντάς τα αὐθεντικά. Μέ τήν ἐρμηνευτική του δεινότητα, λόγω τῆς κοινῆς ἐμπειρίας, μπορεῖ νά τά παρουσιάσῃ στά ὀρθόδοξα πλαίσια, διορθώνοντας τό ἐσφαλμένο νόημα πού ἔδιναν οἱ αἵρετικοί. Πάντοτε οἱ αἵρετικοί γιά νά στηρίξουν τίς ἀπόψεις τους χρησιμοποιοῦν τούς λόγους καί τά κείμενα τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀφοῦ προηγουμένως τά ἀλλοιώνουν καί τά προσαρμόζουν στά δικά τους πλαίσια.

Ἔτσι, ἡ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἐκτός τῶν ἄλλων, μᾶς δείχνει καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἐργάζονται οἱ αἵρετικοί καί οἱ Πατέρες πάνω στό κρίσιμο αὐτό θέμα Οἱ αἵρετικοί κάνουν «εἰσπήδηση» μέσα στά κείμενα καί τά ἀλλοιώνουν, ἐνῶ οἱ Πατέρες τά παρουσιάζουν στήν αὐθεντική τους διάσταση. Τό πρόβλημα, λοιπόν, δέν εἶναι ἡ παράθεση ἢ ἡ μή παράθεση πατερικῶν χωρίων, ἀλλά ἡ κατανόηση τοῦ περιεχομένου τους.

Ἄν ἀνατρέξουμε στό ἔργο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου «Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων», θά διαπιστώσουμε ὅτι χρησιμοποιοῦνται πολλά χωρία ἀπό τά ἔργα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν γιά νά ἀνατραποῦν τά ἐπιχειρήματα τοῦ Βαρλαάμ καί νά παρουσιασθῇ ἡ ὀρθόδοξη διδασκαλία.

Θά ἔπαιρνε πολύ χρόνο, ἂν ἀπαριθμοῦσα ὅλα τά χωρία τά ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ὁ

ἅγιος Γρηγόριος ἀπό τά ἔργα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀπλῶς θέλω νά μνημονεύσω τά ἔργα τους ἀπό τά ὁποῖα ἄντλησε τά χωρία.

Μεγάλου Βασιλείου: ἀπό τήν ἑξαήμερο, ἀπό ὁμιλίες στούς Ψαλμούς, ἀπό τόν ἀνατρεπτικό τοῦ Εὐνομίου, ἀπό τήν ἐρμηνεία στόν Προφήτη Ἡσαΐα, ἀπό διάφορες ὁμιλίες, ἀπό τό ἔργο του πρὸς τοὺς νέους, ἀπό τοὺς ὅρους κατὰ πλάτος, ἀπό τό ἔργο του Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπό τίς Ἐπιστολές του.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: Ἀπό ὅλες σχεδόν τίς ὁμιλίες του καί τίς ἐπιστολές του.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: Ἀπό τό ἔργο του πρὸς Θεόδωρον, ἀπό τό περί ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ, ἀπό τίς ὁμιλίες στόν Προφήτη Ἡσαΐα, στόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο, στόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη, ἀπό τίς ὁμιλίες στίς ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ὅλο τό ἔργο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μπορεῖ νά ἐπικεντρωθῇ σέ τρία σημεῖα. Τό ἓνα εἶναι τό Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό ἄλλο εἶναι τό περί τῆς διακρίσεως οὐσίας καί ἐνεργείας στόν Θεό καί τό τρίτο εἶναι περί τοῦ ἡσυχασμοῦ, δηλαδή τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος μετέχει τοῦ Θεοῦ. Καί τά τρία αὐτά θέματα ἀντιμετωπίσθηκαν καί ἀπό τοὺς τρεῖς Ἱεράρχες, γιατί ὑπῆρχαν ἀφορμές καί στήν ἐποχή τους.

Δέν εἶναι πρόθεσή μου νά ἀναπτύξω τήν διδασκαλία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν μέ ὅσα θέματα ἀσχολήθηκε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἀλλά νά τονίσω ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, μιλώντας γιά τό Ἅγιον Πνεῦμα, γιά τήν οὐσία καί ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ὅσο καί γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ νοῦ στήν καρδιά, τήν κάθαρση, φωτισμό καί θέωση τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἱερά ἡσυχία, δέν δημιούργησε δική του θεολογία καί σχολή, ἀλλά ἐξέφρασε τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τήν ἔζησαν οἱ θεόπτες ἅγιοι, οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Πατέρες καί ὅπωςδήποτε καί οἱ τρεῖς μεγάλοι Φωστῆρες τῆς Τρισηλίου Θεότητος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Μέ τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρουσίασε ἀναλυτικότερα αὐτές τίς ἀλήθειες, γιατί ὑπῆρχε ἀνάγκη στήν ἐποχή του, λόγω τοῦ ὅτι οἱ ἀντιησυχαστές εἶχαν καταληφθῇ ἀπό μανία, καί μάλιστα δαιμονική, ἐναντίον τῶν δογματικῶν αὐτῶν θέσεων. Μάλιστα ἡ ὅλη ζωντανή ἡσυχαστική παράδοση πού βρῆκε ὁ ἅγιος Γρηγόριος στό Ἅγιον Ὅρος τόν βοήθησε στήν περαιτέρω μεγαλοφυῆ ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀληθειῶν, καί τό ἔκανε αὐτό μέ θεολογική δεινότητα καί πρωτοτυπία.

3. Οἱ τέσσερεις Ἱεράρχες καί θεολόγοι στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας

Στήν Ἐκκλησία κάνουμε λόγο γιά τρεῖς Ἱεράρχες, δηλαδή τόν Μέγα Βασίλειο, τόν ἅγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο καί τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο. Ἐπίσης, κάνουμε λόγο γιά τρεῖς Θεολόγους, δηλαδή τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Θεολόγο, τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο καί τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο.

Ὅμως, στήν συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καί τῶν τριῶν Θεολόγων, ἀποτελώντας τήν τετράδα τῶν Ἱεραρχῶν καί τήν τετράδα τῶν Θεολόγων. Θά δοῦμε αὐτήν τήν ἀλήθεια τόσο στήν ἀγιογραφία ὅσο καί στήν ὕμνογραφία.

Στήν Ἱερά Μονή Μεγίστης Λαύρας, στήν ὁποία ὁ ἅγιος Γρηγόριος μόνασε γιά ἕνα διάστημα, τοποθετεῖται μαζί μέ τούς τρεῖς ἄλλους Ἱεράρχες στήν κόγχη τῆς Τραπέζης. Τό ἴδιο συναντοῦμε καί στήν Ἱερά Μονή Βλατάδων, πού ἰδρύθηκε στά μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος ἀπό τόν Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Δωρόθεο Βλαττή καί τόν ἀδελφό του Μάρκο, πού ἦταν μαθητές τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Στά βημόθυρα τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μονῆς ἀγιογραφεῖται ὁ ἅγιος Γρηγόριος μαζί μέ τούς τρεῖς Ἱεράρχες, δηλαδή Μέγα Βασίλειο, ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο καί ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο, Στόν θόλο τοῦ νοτίου παρεκκλησίου τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς (τέσσερα σφαιρικά τρίγωνα) τοποθετεῖται μαζί μέ τούς ἄλλους τρεῖς Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι ἅγιο Ἰωάννη Θεολόγο, ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο καί ἅγιο Συμεών νέο Θεολόγο. Ἐπομένως, στήν ἀγιογραφία φαίνεται ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος χαρακτηρίζεται ὡς ὁ τέταρτος Ἱεράρχης καί τέταρτος Θεολόγος.

Ἀλλά καί στήν Ἱερά ὕμνογραφία ὕμνεῖται μαζί μέ τούς τρεῖς μεγάλους Ἱεράρχες καί Φωστῆρες τῆς Τρισηλίου Θεότητος. Ὁ ἅγιος Φιλόθεος Κόκκινος, πού συνέταξε τήν Ἱερά ἀκολουθία τοῦ ἁγίου, στόν κανόνα τῆς ἑορτῆς συγκαταλέγει καί συνδοξάζει τόν ἅγιο Γρηγόριο μαζί μέ τούς τρεῖς Ἱεράρχες. Ἐπίσης, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς χαρακτηρίζεται σύμπνους καί συνωδός τῶν τριῶν Θεολόγων, οἱ ὁποῖοι τώρα πλουτίζονται καί ἀπό τέταρτον Θεολόγον, ὄντως συμφυῇ καί ὁμότροπο μέ αὐτούς. Θά παραθέσω ἐνδεικτικά τήν πρώτη (α') ὠδή τοῦ Κανόνος.

Ὤδὴ α' : Ἦχος πλ. δ'.

Ὁ Εἰρμός. Ἀρματηλάτην Φαραῶ

Τῶν Θεολόγων τῶν τριῶν τόν σύμπνουν τε καί συνωδόν σε καί νῦν

ἀνευφημεῖν, Πάτερ,
ἐν ὧδαῖς προθέμενος
τὴν τῆς Τριάδος ἔμπνευσιν δι' ὑμῶν ἐξαιτοῦμαι καὶ λόγον, ὃν συνεπνεύσατε,
μάκαρ ἱεράρχα Γρηγόριε.

Ὡς θεολόγοι καὶ σοφοὶ καὶ ρήτορες καὶ συγγραφεῖς ἱεροὶ
τῶν ἱερῶν λόγων
καὶ δογμάτων ἄριστοι
τρεῖς θεοφόροι κήρυκες,
τόν κλεινόν ὑμῶν μύστην
καὶ συνῳδόν καὶ ὁμώνυμον
ὕμνων κοινωνόν καὶ νῦν ἔχετε.

Νόμους φιλίας καὶ θεσμούς τοὺς ἄνωθεν τετιμηκότες καλῶς
οἱ τρεῖς Θεοῦ λόγῳ
προσφυῶς, ἡρμόσθητε
Χριστόν ἐν μέσῳ φέροντες,
ὥς ἐκεῖνος προέφη,
νῦν δέ πλουτεῖτε καὶ τέταρτον
ὄντως συμφυᾶ καὶ ὁμότροπον.

Θεολογίας τῆς σεπτῆς τάς σάλπιγγας, τάς τῆς Τριάδος φωνάς,
τάς ἱεράς μούσας

ἱερῶς ὑμνήσωμεν·

Βασίλειον, Γρηγόριον,

Ἰωάννην τόν μέγαν

σύν Γρηγορίῳ τῷ πνεύσαντι

χάριν σύν αὐτοῖς τήν τοῦ Πνεύματος.

Θεοτοκίον

Φίλοι σοφίας γεγονότες ἔνθεοι ἐνυποστάτου Θεοῦ

καί ἱερός οἶκος

τόν ναόν τόν ἔμψυχον,

ὃν ἐαυτῷ ἐδείματο,

τήν Παρθένον, τοῖς λόγοις

ὡς Θεοτόκον ἐκήρυξαν

κόσμῳ τά τῆς χάριτος ὄργανα».

Ἡ κοινή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζει τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, ὡς μέγα Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, Οἰκουμενικό διδάσκαλο καί τόν συγκαταλέγει στήν χορεία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καί τῶν τριῶν μεγάλων θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χαρακτηρισμός τοῦ θεολόγου, πού τοῦ ἔχει δοθῇ, τόν καθιστᾷ ἐπίλεκτο μέλος στήν χορεία τῶν ἁγίων Πατέρων.

Πραγματικά, ὁ ἅγιος Γρηγόριος εἶναι «τῶν θεολόγων ὑπέρμαχος ἀπροσμά-χητος».

4. Ἀπλανῆς διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας

Συνοδικά ἡ Ἐκκλησία ἔχει χαρακτηρίσει τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ ὡς ἀπλανῆ πατέρα, διδάσκαλο καί θεολόγο, Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ Συνοδικός τόμος τοῦ 1347, ὅταν ἀναφέρεται στόν μεγάλο αὐτόν ἁγιορείτη ἅγιο:

«Ἀλλά καί εἴ τις ἕτερος τῶν ἀπάντων τά αὐτά ποτε φωραθείῃ ἢ φρονῶν ἢ λέγων ἢ

συγγραφόμενος κατά τοῦ εἰρημένου τιμιωτάτου ἱερομονάχου κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τῶν σύν αὐτῷ μοναχῶν, μᾶλλον δέ κατά τῶν ἱερῶν θεολόγων καί τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, τά αὐτά καί κατ' αὐτοῦ ψηφίζόμεθα καί τῇ αὐτῇ καταδίκη καθυποβάλλομεν, εἴτε τῶν ἱερωμένων εἴη τις, εἴτε τῶν λαϊκῶν. Αὐτόν τοῦτον τόν πολλάκις ῥηθέντα τιμιώτατον ἱερομόναχον κύρ Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν καί τούς αὐτῷ συνάδοντας μοναχοὺς, μηδέν ἀπᾶδον τῶν θείων λογίων γράφοντάς τε καί φρονοῦντας, μετ' ἐξετάσεως καταλαβόντας ἀκριβῶς, μᾶλλον δέ τῶν θείων λογίων καί τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐσεβείας καί παραδόσεως πᾶσι τρόποις, ὡς προσῆκεν, ὑπερμαχοῦντας, οὐκ ἄνωτέρους μόνον παντάπασι τῶν κατ' αὐτῶν, μᾶλλον δέ τῶν κατά τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐρεσχελιῶν, ὡς καί ὁ πρῶην τόμος συνοδικός, ἔχομεν, ἀλλά καί ἀσφαλεστάτους τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς εὐσεβείας προμάχους καί προαγωνιστάς καί βοηθοὺς ταύτης ἀποφαινόμεθα».

Τό συνοδικό αὐτό κείμενο προβάλλει τρεῖς ἀλήθειες, πού πρέπει νά γνωρίζουν ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

Πρῶτον, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς χαρακτηρίζεται ἀπλανής καί ἀσφαλῆς διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας.

Δεύτερον, ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου γιά τήν διάκριση οὐσίας καί ἐνεργείας στόν Θεό, γιά τήν μέθεξη ὑπό τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί γιά τόν ἡσυχαστικό τρόπο ζωῆς εἶναι διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί κανόνας εὐσεβείας καί ζωῆς.

Τρίτον, ὅποιος ἀρνεῖται καί ὑποτιμᾶ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, καθῶς καί τήν ἡσυχαστική ζωή, πού ἐκεῖνος ἔζησε καί δίδαξε, καταδικάζεται ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Στήν ἐποχή μας πού ἔχουμε, δυστυχῶς, ἐπηρεασθῇ ἀπό σχολαστικές, νεοσχολα-στικές, προτεσταντικές καί φιλοσοφικές -παλαιές καί νέες- παραδόσεις, εἶναι ἐπίκαιρη σέ ὅλα τά θέματα ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Μέ αὐτήν τήν διδασκαλία, πού εἶναι διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, μποροῦμε νά ζήσουμε ὡς Ὁρθόδοξοι καί νά ἀναπνεύσουμε τό καθαρό ὀξυγόνο τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας. Πράγματι, εἶναι ὁ τέταρτος Ἱεράρχης καί τέταρτος θεολόγος, εἶναι τό στόμα τῶν θεολόγων, ὅπως ψάλλεται στήν ἀκολουθία του πού συνέταξε ὁ ἅγιος Φιλόθεος ὁ Κόκκινος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως:

«Χαῖρε Πατέρων καύχημα, Θεολόγων τό στόμα, τῆς ἡσυχίας σκήνωμα, τῆς σοφίας ὁ οἶκος, τῶν Διδασκάλων ἀκρότης, πέλαγος τό τοῦ λόγου• πράξεως χαῖρε ὄργανον, θεωρίας ἀκρότης, Θεραπευτά καί τῶν νόσων τῶν ἀνθρω-πίνων• Πνεύματος χαῖρε τέμενος καί θανῶν καί ζῶν, Πάτερ».